

זאת תורת הארץ

האם מותר לקנות עץ אגס במשתלה? מה ה'ייחוס' הבעייתי של נקטרינה ופסיפלורה, ואלו הלכות צריך לדעת לפני ערב הפרשת חלה • אחרי מהפכת ה'חסלט' והחממות ההלכתיות, פונה 'מכון התורה והארץ' אל הצרכן במדריך הלכתי חדש

אביאל הלוי

מדגים הרב יואל פרידמן, עורך הספר. "כשאדם קונה עץ פרי במשתלה, יש סבירות גבוהה שהוא מורכב באופן אסור המהווה 'כלאיים' וצריך לדעת לשאול במשתלה את השאלות הנכונות על מנת לוודא שאין בעיה. ישנם עצי פרי שמצמיחים כמות מסחרית של פירות כבר בשנים הראשונות לאחר נטיעתם, חלק מהדוכנים בשוק קונים ישירות מהמגדלים, והלקוחות עלולים להיכשל באיסור של 'ערלה'. הרבה אנשים מגדלים עצי פרי בגינה הביתית וצריכים להפריש תרומות ומעשרות בעצמם. בתקופה האחרונה יש מגמה מבורכת של ערבי נשים ל'הפרשת חלה' - וגם יש הלכות שצריך לדעת ולהכיר".

ואכן, "הלכות הארץ" מהווה מדריך הלכתי פרקטי להלכות האלו - מעין 'קיצור שולחן ערוך' שנותן מענה ברור לכל שאלה, גם לחסרי כל ידע

מכירים את העגבנייה והפלפל בשלבים שקדמו להנחתם אחר כבוד באגף הירקות של חנות המכולת, וקיומה של תעודת כשרות והשגחה, חוסך לרובנו את הצורך להיות בקיאים ביישום ההלכות הקשורות לדרך שעשו הפירות והירקות מן השדה אל הצלחת.

"הלכות הארץ", הוא ספר חדש שיוצא לאור בשבועות אלו על ידי 'מכון התורה והארץ', המבקש לענות על אותו נתק מנטלי שנוצר על ידי העידן המודרני. הרעיון הוא פשוט: להנגיש את ההלכות לעקרת הבית שאופה עוגות, לבעל הבית שרוצה לקנות עץ במשתלה, או לילד שרוצה לעשר לימונים מהגינה, באופן ברור ופרקטי של 'הלכה למעשה'.

"בניגוד למה שמקובל לחשוב, לא רק חקלאים מתמודדים עם שאלות הלכתיות בסוגיות אלה",

בניקיונות הפסח שערכתי בבית הורי לפני כמה שנים טובות, מצאתי במחסן יצור מוזר. היתה זו קערת פלסטיק עגולה ולבנה שמתחתיה מחוברת נורת חשמל מיושנת. כשפנית לאימי בשאלת תם 'מה זאת', הבנתי לראשונה בחיי כיצד בדקו אבותינו (וליתר דיוק, אמותינו) את החסה והכרוב, לפני עידן הירקות-ללא-חלקים שהפכו בשנים האחרונות לדבר מובן מאליה בעולם הכשרות.

הפרשת תרומות ומעשרות לכהן, ללוי ולעני, הלכות ערלה של עצי פרי, הפרשת חלה, מתנות עניים ודיני שמיטה המסועפים, הם רק חלק מעשרות מצוות מיוחדות שקיומן מחובר לעבודת האדמה ולחקלאות. במציאות המודרנית של היום, רק אחוזים בודדים באוכלוסייה

שנת השמיטה כל מקום קיבל הדרכה מדוקדקת ומקצועית כיצד להיערך לשנת השמיטה מבחינת גיזום, השקיה, זיבול וכדומה, וגם ליווי לאורך השמיטה עצמה לגבי העבודות המתוררות.

"לקראת השמיטה ערכנו כינוס משותף של חקלאים מהמועצות 'שדות נגב', 'אשכול' ו'מרחבים' - שמאגמות בתוכן את מרבית התוצרת החקלאית בתחום הירקות בישראל. היו שם לא מעט חקלאים שבסוף הכנס קיבלו על עצמם לשמור שמיטה כהלכה, כל אחד על פי הפתרונות ההלכתיים שהתאימו לו. היו הרבה חקלאים וחברות חקלאיות שהצטרפו לאוצר בית דין' - מרמת הגולן והגליל דרך הבקעה ועד לערבה", הוא מספר.

"מדוע חקלאים חילונים יחליטו ללכת על 'אוצר בית דין'? מבחינה גיונית, אף חקלאי לא ייכנס ל'אוצר בית דין' כדי להתעשר, הרי מראש קובעים לו מחיר שהוא נמוך יותר ממחיר השוק", מתרגש שומרון. "הם נכנסו לעניין הזה למרות שאין להם רוח חקלאי, בגלל שהם הבינו שחיווק החקלאות העברית שהיא בנפשם, הולכת יחד עם שמירת מצוות השמיטה. כשיברנו עם חקלאים ואנשים מתחום הגיזום לא דיברנו איתם על הערכיות הנוספת של השמיטה מבחינת שמירת הסביבה וערכים חברתיים, אלא מפן אחד בלבד: 'ושבתה הארץ שבת לה'". זה היה מרגש בכל פעם מחדש לעמוד בקיבוץ לא דתי בעליל, ולדבר עם אנשי הגד"ש והמטעים על משמעות הפסוק הזה. בעשרות המפגשים שהשתתפנו בהם, תמיד התקבלו הדברים באהבה ובאהדה, שבאו לידי ביטוי באופן מעשי".

"כדי שמדינת ישראל תוכל להיערך טוב יותר לשנת השמיטה תשפ"ב", הוא מוסיף לסיום, "אנחנו עובדים כבר מעכשיו על שיפור הפתרונות ההלכתיים והחקלאיים. אנו מייחלים שנזכה והיא תהיה שמיטה מדאורייתא".

החקלאות המודרנית - הן עבור החקלאים, שלא כולם הכרח שומרי מצוות, והן עבור הצרכנים שביקשו ליהנות מסחורה חקלאית בכשרות מהודרת.

הרב פרידמן (59) למד בישיבת 'מרכז הרב' אצל הרצי"ה ור' אברהם שפירא, ומשם עבר לכולל של ישיבת ימית. לאחר פינוי חבל ימית עבר הכולל לגוש קטיף ועם עקירת גוש קטיף נדד גם המכון ליישוב 'שבי דרום'. "אחרי אלפיים שנות גלות שבהן עם ישראל לא עסק בחקלאות, לא היתה מסורת של פסיקה הלכתית רציפה לאורך הדורות בסוגיות אלו", הוא מסביר. "ולכן בדורות האחרונים התעורר הצורך לחקור את הסוגיות ההלכתיות מתוך המקורות הראשוניים של חז"ל בצורה יסודית, תוך התאמה של מענה הלכתי לעידן המודרני. הבירור ההלכתי מתבצע על ידי רבנים שמבינים את החקלאות ומכירים את המטריה המקצועית, לצד בירור מקצועי-אגרונומי שבוחן אם הפתרונות נותנים מענה שאיננו תיאורטי בלבד, אלא שיש לו התכנות כלכלית ופרקטית עבור החקלאים. הפתרונות באים מתוך הצורך שעולה מהשטח".

כשהרב פרידמן מדבר על רבנים שמבינים את החקלאות, הוא מתכוון כנראה לכך שלמתבונן מן הצד קשה לעיתים להבחין מי הרב ומי האגרונום. בעת סיור משותף בחממות ובשדות הרב מסוגל להעביר לחקלאי המהלך לצידו הרצאה מקצועית של ממש על מידת ההשקיה בזני העגבניות השונים, ואילו האגרונום העבדקן בקי בהלכות סדר זרעים לא פחות מהרב.

הקיבוצניקים החילונים ששומרים שמיטה

"בזכות הירתמות של משרד החקלאות וגופים נוספים, אפשר לומר שבשמיטה האחרונה היתה קפיצה גדולה ומשמעותית בשמירה על הלכות השמיטה במרחב הציבורי כמו בגיזום העירוני, בכביש 6, ברכבת ישראל ועוד". אומר מוטי שומרון, האגרונום הראשי של המכון. "לקראת

מוקדם, הלכתי או חקלאי. לאחר סקירה הלכתית בשפה פשוטה על מהות כל מצווה, ישנו הסבר מקצועי המלווה בטבלאות ותרשימים. כך למשל בסוגיית הכלאים, מפורטים סוגי ההרכבות שמקובל לבצע כיום בין העצים השונים, לצד רישום מדוקדק באיזה זנים ההרכבה מותרת, ובאלו היא אסורה.

טבלה נוספת מפרטת סוגי צמחים שיש התלבטות לגביהם האם הם ירק או אילן לעניין ערלה. המידות החז"ליות כגון אמה וטפח הומרו לסנטימטרים ומטרים בענייני הרחקות למניעת זריעת כלאים, ומפות עדכניות של הארץ מבהירות היטב את החילוקים ההלכתיים בין האזורים השונים לעניין הפרשת תרומות ומעשרות.

הספר החדש מהווה פרי עמל משותף של רבני מכון התורה והארץ ואגרונום המכון מוטי שומרון, והוא נכתב במשך מספר שנים על בסיס עבודת המחקר ההלכתי-מקצועית שנעשתה במכון לאורך השנים.

בקיאות בזרעים ובסדר זרעים

לפעמים נדמה ששם הקוד 'ירקות גוש קטיף' שמוכר בכל דוכן פלאפל שמכבד את עצמו היה פה תמיד, אבל את העובדה שאנחנו נהנים מירקות עלים ללא תוספת "חלבון מן החי", או שבמהלך השמיטה ניתן לאכול ירקות טריים שגודלו בחממות על גבי 'מצע מנותק' שנותן פתרון הלכתי שאיננו שנוי במחלוקת, ניתן לזקוף בעיקר לזכות 'מכון התורה והארץ' שהוקם בגוש קטיף לפני שלושה עשורים.

יוזמי המכון, הרב יעקב אריאל, אז רבו של מושב כפר מימון, והרב יגאל קמינצקי - הרב האזורי של גוש קטיף, שרבים מתושביו היו חקלאים, קיבצו סביבם חבורת תלמידי חכמים ואנשי מקצוע ומאז אחראי המכון על הטמעת עולם שלם של ידע הלכתי, מחקרי ומקצועי בתחום

